ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ "ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ"
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

"ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΩΣΗ 1911-1913"

Κεφάλαιο 4
Ο πόλεμος των τριάντα ημερών

Η βουλγαρική επιθετικότητα, που είχε αρχίσει να εκδηλώνεται εναντίον των συμμάχων της στον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο από τον Φεβρουάριο του 1913, δηλαδή ενώ αυτός βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη, και συνεχίστηκε με ιδιαίτερη ένταση μετά την υπογραφή της συνθήκης του Λονδίνου, προκαλούσε εύλογη ανησυχία για το ενδεχόμενο νέας πολεμικής ανάφλεξης στην περιοχή. Η Βουλγαρία δεν είχε εγκαταλείψει τα μεγαλεπήβολα σχέδιά της να ηγεμονεύσει στη Βαλκανική και δεν ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί μοιρολατρικά τη θέση που της επιφύλασσε η Συνθήκη του Λονδίνου. Θεωρώντας ότι το αξιόμαχο του στρατού της είχε δοκιμαστεί με επιτυχία, η Σόφια πίστευε ότι μετά από ένα «δεύτερο γύρο» πολεμικής αναμέτρησης στα Βαλκάνια, με αντιπάλους αυτή τη φορά τους πρώην συμμάχους της, θα μπορούσε να προωθήσει αποτελεσματικότερα τους στόχους της. Οι κινήσεις της έπρεπε να είναι άμεσες ενόψει διπλωματικών εξελίξεων, πριν δηλαδή οι Δυνάμεις προβούν στη διανομή των αμφισβητούμενων εδαφών μεταξύ των νικητών του Α΄ Βαλκανικού πολέμου. Η στρατιωτική κατοχή περισσότερων εδαφών θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πρόκριμα για την παραχώρησή τους στη Βουλγαρία. Έτσι, μόλις με τη συμπλήρωση ενός μήνα από την υπογραφή της συνθήκης του Λονδίνου, η Βουλγαρία επιτέθηκε απροειδοποίητα και απρόκλητα εναντίον της Ελλάδας και της Σερβίας. Ήταν το ξεκίνημα του Β΄ Βαλκανικού πολέμου. Αυτή τη φορά δεν ήταν οι βαλκανικές δυνάμεις που μάχονταν ενωμένες

εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, αλλά η Βουλγαρία που είχε στραφεί εναντίον των μέχρι πρότινος συμμάχων της.

Μέσα σε τρεις ημέρες οι δυνάμεις των δύο χωρών είχαν αντεπιτεθεί και πέτυχαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τους Βούλγαρους και να ανακόψουν τη σχεδιαζόμενη προέλασή τους, που είχε ως βασικό στόχο την κατάληψη της Θεσσαλονίκης. Οι Βούλγαροι εξαναγκάστηκαν σε υποχώρηση. Τις περιοχές που εγκατέλειπαν, προηγουμένως τις πυρπολούσαν και τις κατέστρεφαν ολοσχερώς, ενώ συχνά προέβαιναν σε δολοφονίες αμάχων, σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα σφαγίαζαν το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού (Νιγρίτα, Σέρρες, Δοξάτο, Δεμίρ-Ισάρ [σημερινό Σιδηρόκαστρο] κ.ά.).

Η διπλή νίκη του ελληνικού στρατού στη μάχη του Κιλκίς-Λαχανά στις 21 Ιουνίου, παρά τις σημαντικές απώλειες για την ελληνική πλευρά, είχε ως αποτέλεσμα τη διάσπαση της οχυρωματικής γραμμής των Βούλγαρων. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με σημαντικές επιτυχίες των Σέρβων το ίδιο διάστημα, ουσιαστικά προεξοφλούσε την έκβαση του πολέμου μόλις με τη συμπλήρωση πέντε ημερών από το ξεκίνημα των εχθροπραξιών.

Ο σύντομος Β΄ Βαλκανικός πόλεμος διήρκεσε μόλις ένα μήνα και εξελίχθηκε σε θριαμβευτική νίκη Ελλήνων και Σέρβων. Οι μάχες χαρακτηρίζονταν από ιδιαίτερη σκληρότητα και οι απώλειες ήταν μεγάλες για όλες τις πλευρές. Σε διάστημα ενός μήνα, συνάφθηκαν

μάχες μεγάλης σφοδρότητας, με μεγάλες απώλειες για τις αντιπαρατιθέμενες πλευρές. Κατά μέσο όρο οι ελληνικές δυνάμεις, παρά τις δυσμενείς συνθήκες που είχαν να αντιμετωπίσουν, έδιναν μία νικηφόρα μάχη την ημέρα. Η προέλασή τους κάλυψε συνολικά μία απόσταση 250 χιλιομέτρων. Οι επιτυχίες που σημείωσε η ελληνική πλευρά ήταν σημαντικές: η προέλαση του ελληνικού στρατού και οι αποτελεσματικές επιχειρήσεις από θαλάσσης του ελληνικού στόλου οδήγησαν στην απελευθέρωση σημαντικών περιοχών στην ανατολική Μακεδονία και τη δυτική Θράκη. Μεταξύ άλλων, απελευθερώθηκαν οι πόλεις της Καβάλας, της Δράμας, της Ξάνθης, της Κομοτηνής (τότε Γκιουμουλτζίνα) και της Αλεξανδρούπολης (τότε Δεδεαγάτς). Σταδιακά ολόκληρη η δυτική Θράκη βρέθηκε υπό ελληνικό έλεγχο. Ο βουλγαρικός στρατός εξαναγκάστηκε σε υποχώρηση σε όλα τα μέτωπα. Σταδιακά η πολεμική αναμέτρηση γενικεύθηκε. Με δεδομένη πλέον τη βουλγαρική ήττα, στα τέλη Ιουνίου εισήλθαν στον πόλεμο η Ρουμανία και η Τουρκία. Η ρουμανική προέλαση στο εσωτερικό της Βουλγαρίας δεν συνάντησε αντιστάσεις και έφθασε μέχρι τα πρόθυρα της Σόφιας, ενώ η Τουρκία ανακατέλαβε σημαντικά εδάφη στη Θράκη που είχε απολέσει κατά τον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο.

Η Βουλγαρία με το φόβο ότι οι καταιγιστικές εξελίξεις σε βάρος της την οδηγούσαν σε μία ταπεινωτική ήττα και ήταν δυνατό να απειλήσουν ακόμη και την ύπαρξη του βουλγαρικού κράτους, επιχείρησε ήδη από τα τέλη Ιουνίου την έγκαιρη απεμπλοκή της

από την πολεμική αντιπαράθεση, πριν η κατάσταση γίνει μη αναστρέψιμη. Με τη μεσολάβηση της Αυστρίας, η Ρουμανία ανέλαβε πρωτοβουλία για σύναψη ανακωχής και έναρξη διαπραγματεύσεων για την υπογραφή συνθήκης ειρήνης. Η πενθήμερη ανακωχή υπογράφηκε στις 17 Ιουλίου από όλους τους εμπόλεμους και τέθηκε σε ισχύ από την επομένη. Ταυτόχρονα, ξεκινούσαν οι εργασίες της ειρηνευτικής διάσκεψης.

Είχε προηγηθεί ένα έντονο διπλωματικό παρασκήνιο, καθώς ο βασιλιάς Κωνσταντίνος επέμενε να αντιμετωπίζει τη συγκυρία ως εξαιρετικά ευνοϊκή και για αυτό θεωρούσε ότι η Βουλγαρία έπρεπε να συντριβεί στο στρατιωτικό πεδίο προκειμένου η Ελλάδα να απαλλαγεί οριστικά από την παρουσία ενός δυνητικού κινδύνου στα βόρεια σύνορά της. Ωστόσο, αυτή η άποψη παρέβλεπε την κόπωση του ελληνικού στρατού που ήδη ήταν αποδυναμωμένος, βρισκόταν σε περιοχές δυσπρόσιτες, μακριά από τις βάσεις ανεφοδιασμού του και δεν θα μπορούσε να συνεχίσει για πολύ την προσπάθειά του. Επιπλέον, δεν λάμβανε υπόψη τη διάθεση των υπόλοιπων βαλκανικών χωρών για άμεση ανακωχή, που καθιστούσε ορατό τον κίνδυνο διπλωματικής απομόνωσης της Ελλάδας και απώλειας των έως τότε κεκτημένων της. Τελικά, υπό το βάρος της πραγματικότητας που διαμορφωνόταν στο μέτωπο, ο Κωνσταντίνος παραδέχθηκε ότι ο ελληνικός στρατός είχε βρεθεί στα όρια της αντοχής του και υποχώρησε. Με τη σύμφωνη γνώμη του, ο Βενιζέλος συνυπέγραψε την ανακωχή.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός θεωρούσε ότι οι βαλκανικές χώρες βρίσκονταν στο Βουκουρέστι ενώπιον μίας μοναδικής ευκαιρίας για να εμπεδωθεί η νέα ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή και να τεθούν οι βάσεις της διαρκούς ειρήνης. Η Ελλάδα είχε την ιστορική ευκαιρία να διαδραματίσει έναν κρίσιμο ρόλο για τη μελλοντική προοπτική της ίδιας αλλά και ολόκληρης της Βαλκανικής χερσονήσου. Και αυτή η ευκαιρία δεν έπρεπε να χαθεί.